

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА**

**ФЕДОРЕНКО Олександр Вікторович**

УДК 321.7:005(043.3)

**ДЕМОКРАТІЯ ЯК СПОСІБ ПОЛІТИЧНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА  
УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ СУСПІЛЬСТВОМ**

23.00.01 – теорія та історія політичної науки

**АВТОРЕФЕРАТ**

дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата політичних наук

**Київ - 2014**

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

**Науковий керівник** – доктор політичних наук,  
старший науковий співробітник  
**АНДРУЩЕНКО Тетяна Вікторівна**,  
Інститут вищої освіти НАПН України,  
відділ соціальних проблем вищої освіти  
та виховання студентської молоді,  
старший науковий співробітник.

**Офіційні опоненти:** доктор політичних наук, професор  
**ЛАТИГІНА Наталія Анатоліївна**,  
Київський національний торговельно-  
економічний університет,  
кафедра філософських та соціальних наук,  
професор;

кандидат політичних наук, доцент  
**БУЛЬБЕНЮК Світлана Степанівна**,  
Київський національний економічний  
університет імені Вадима Гетьмана,  
кафедра політології та соціології, доцент.

Захист відбудеться 2 жовтня 2014 року о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.12 Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ-30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розіслано 1 вересня 2014 року.

Вчений секретар  
спеціалізованої вченої ради

**О. Я. Волянюк**

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми.** Сучасне осмислення демократії пов'язане з політичним, соціальним, економічним, правовим, культурологічним вимірами суспільного розвитку. Сьогодні це загальноживане, значиме для багатьох соціально-гуманітарних наук поняття, що, тим не менш, не означає вичерпності відповідного наукового дискурсу чи остаточного розуміння його глибин. У наукових колах поширене тлумачення демократії як «народовладдя», форми державного устрою, що характеризується наявністю представницьких установ і участю громадськості в управлінні державою, проголошенням політичних свобод і рівноправності громадян. Водночас існують різні погляди щодо низки питань, які неодмінно постають у процесі дослідження демократії. Виклики ХХІ століття, сучасні особливості розвитку людини, суспільства, держави висувають нові вимоги до існуючих моделей і форм демократії.

Значимість проблем демократії пояснюється безпосереднім зв'язком із буттям людини, із її необхідністю бути учасником процесів, що відбуваються в суспільстві, відчувати, що від неї залежатиме майбутнє. Аналіз демократії як способу організації та управління політичним життям обумовлений актуальною практикою формування і розвитку демократичного життя українського суспільства. Цей вибір зафіксований у політико-правових документах, які визначили основний вектор розвитку України як незалежної держави. Між тим, перехідний стан суспільства характеризується нестійкістю демократичних норм, породжує проблеми їх становлення, що обумовлено: ступенем готовності громадян до реалізації демократичних принципів; рівнем культури та особливостями політичної діяльності пострадянської еліти; мірою впливу з боку сусідніх держав на політичний вибір України, нав'язуванням уявлень про шляхи демократичного розвитку, що не у всьому узгоджується з особливостями культури та менталітету українського народу; поширенням внутрішніми і зовнішніми суб'єктами політики псевдодемократичного популізму, технологій маніпуляції політичною свідомістю і поведінкою громадян. Усе це суперечило реальним інтересам українського народу, породжувало політичні конфлікти, призводило до ціннісних деформацій.

Вивчаючи й запозичуючи зразки демократичного розвитку інших держав, варто мати на увазі, що найбільш ефективною моделлю демократії стане та, яка створена власними зусиллями й відповідає історичним, політичним, державотворчим традиціям, притаманним українцям як нації. Зрозуміло, реалізація останнього потребує комплексу теоретичних досліджень. Вітчизняні експерти нерідко займають полярні позиції від оптимістичних до вкрай песимістичних в оцінках демократичних перетворень в Україні. Нагальним залишається визначення такої моделі демократії, якої прагне саме суспільство,

яка відповідає актуальним світовим викликам; розуміння та сприйняття її як цінності та як політичної реальності.

Проблеми демократії аналізували такі відомі західні теоретики, як Е. Албрастер, Г. Алмонд, Х. Арендт, Р. Арон, Б. Барбер, Д. Белл, І. Берлін, Н. Боббіо, М. Вебер, С. Верба, Ю. Габермас, Ф. Гайєк, Д. Гелд, Е. Гіденс, Е. Гутман, Л. Дайамонд, Р. Даль, Дж. Драйзек, Р. Інглегарт, Л. Зідентоп, А. Лейпхарт, Х. Лінц, Е. Макінтайр, Дж. Маклін, Е. Мак-Грю, Р. Патнем, К. Поппер, П. Рікер, Дж. Розенау, Дж. Ролз, Дж. Сарторі, А. Сен, Дж. Сорос, Д. Томпсон, Е. Тоффлер, Ф. Фукуяма, М. Хайдеггер, С. Хантінгтон, Л. Хоровіц, К. Ясперс та багато інших.

В українській політичній думці пошуки підходів до розуміння демократії, її місця та ролі в житті суспільства пов'язані з іменами Г. Сковороди, Т. Шевченка, М. Драгоманова, О. Кістяківського, М. Грушевського, В. Липинського, І. Франка та інших мислителів. Вагомий внесок у дослідження проблеми, що розглядається, зробили сучасні українські науковці, зокрема, В. Андрущенко, Т. Андрущенко, В. Бабкін, О. Бабкіна, В. Бех, В. Бортніков, С. Бульбенюк, І. Варзар, К. Ващенко, М. Головатий, В. Горбатенко, В. Денисенко, М. Дмитренко, Г. Зеленько, А. Карась, О. Картунов, А. Колодій, А. Кормич, В. Корнієнко, В. Кремінь, Н. Латигіна, А. Лузан, М. Михальченко, Л. Нагорна, О. Новакова, М. Остапенко, В. Пазенок, Н. Ротар, Ф. Рудич, С. Рябов, В. Савельєв, О. Скрипнюк, О. Фісун, Ю. Шайгородський, Ю. Шемшученко, П. Шляхтун, В. Якушик та ін.

Разом з тим, потребують подальшого розвитку теоретико-методологічні засади вивчення демократії у контексті сучасного політологічного дискурсу; дослідження історичної генези та актуальних означень поняття, сутності та принципів демократії як способу політичної організації життя та управління суспільством, основних механізмів практичної реалізації демократичного управління суспільством; проблеми демократизації політичного життя, орієнтації на молодь у цих процесах. Зважаючи на недостатню розробленість цих питань, їх обрано у якості теми самостійного теоретичного дослідження.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертаційне дослідження виконано в межах Тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, науковий напрям «Дослідження проблем гуманітарних наук», затверджений Вченою радою НПУ імені М. П. Драгоманова (протокол № 6 від 26 грудня 2012 року).

**Метою дисертаційної роботи** є теоретичне дослідження демократії як способу політичної організації та управління сучасним суспільством, визначення особливостей її імплементації в сучасну суспільно-політичну

практику України. Мета вимагає вирішення наступних **дослідницьких завдань**:

- дослідити еволюцію поглядів на демократію в історії політичної думки і сучасних наукових розробках;
- систематизувати та поглибити методологічні основи дослідження демократії як соціально-політичного феномену в системі сучасного політологічного дискурсу;
- розкрити природу та сутність демократії як способу політичної організації життя сучасного суспільства;
- визначити базові демократичні принципи організації політичного життя суспільства, особливості їх реалізації в сучасних умовах суспільного розвитку;
- дослідити взаємодію демократії та управління як складових суспільного розвитку, їх обумовленість соціальною природою організації публічної влади в суспільстві;
- з'ясувати основні передумови та ознаки демократичного управління суспільством;
- виявити суперечності, особливості імплементації та проблеми розвитку демократії у перехідному суспільстві, розглянути роль демократичних перетворень в оптимізації політичної організації та управління в Україні;
- теоретично обґрунтувати чинники, визначити орієнтири демократичних змін політичного життя в Україні, розкрити роль молоді у цьому процесі.

**Об'єктом** дослідження є демократія як соціально-політичний феномен; **предметом** – концептуальні засади демократії як способу політичної організації та управління сучасним суспільством.

**Методологічні засади дослідження.** В основу дослідницького пошуку покладено такі основні принципи пізнання: об'єктивність, науковість, цілісність, принципи історизму, розвитку, єдності теорії і практики та інші. У дисертації використано комплекс загальнофілософських, загальнонаукових та спеціальних методів, що дозволило забезпечити достовірність і обґрунтованість наукових результатів.

Дисертаційне дослідження спирається на такі методологічні підходи: історичний (вивчення витоків і еволюції демократичного способу організації політичного життя суспільства); логічний (аналіз об'єктивних закономірностей виникнення, розвитку та функціонування демократії, які відображаються у структурі та функціях політичного життя сучасного суспільства); комплексний (дослідження демократії як цілісного явища, з урахуванням різноманітних принципів і умов, що визначаються засобами інтеграції методів різних наук); герменевтичний (сукупність принципів і способів вивчення документів, наукових статей, монографій та ін. джерел, що окреслюють сутність і рамки демократичного дискурсу у політиці); гуманістичний (аналіз політичних явищ

на основі визнання природних прав, свобод й інтересів людини, становлення її як особистості); аксіологічний (осмислення демократичних засад політичного процесу крізь призму цінностей, норм і цілей поведінки його учасників та суспільної його значимості).

Залучення широкого арсеналу методів (діалектичного, методу герменевтики, системного, структурно-функціонального аналізу, індукції та дедукції, методу компаративного та прогностичного аналізу) дозволило окреслити особливості демократичної організації суспільного життя у її різноманітних залежностях, в історичному розвитку, у мережі сучасних зв'язків та перспективі. Розкриття теоретико-методологічних основ категорій «демократія», «демократичне управління», «демократичні засади організації політичного життя», аналіз предмету дослідження, його проекції на інші соціально-політичні феномени здійснено за допомогою діалектичного методу пізнання. Метод системного аналізу забезпечив аналіз демократії в цілісності умов її виникнення, принципів та значення для суспільства. Структурно-функціональний метод використано у дослідженні складної архітектури феномену демократії, виявленні чинників, що її обумовлюють. Використання історичного і компаративного методів відкрило можливості для аналізу та порівняння якості демократизації політичного процесу в умовах становлення української державності.

**Наукова новизна** отриманих результатів визначається тим, що в дисертації систематизовано теоретичні підходи, які розкривають сутність демократії як способу організації та управління політичним життям суспільства, а також виявлено особливості їх імплементації в реалії політичного життя українського суспільства. Елементи наукової новизни містяться у положеннях, що виносяться на захист.

*Уперше:*

- на основі розуміння демократії як широкої соціально-політичної категорії, феномену з властивими політичним, правовим, економічним, соціокультурним, організаційним, управлінським вимірами, запропоновано авторське трактування демократії як поняття, що розкриває діалектичний взаємозв'язок між її розумінням як способу організації життя суспільства та управління суспільством; визначено, що такий зв'язок відображається у взаємодії форми та змісту демократії, які доповнюють та обумовлюють один одного;

- проаналізовано можливість оновлення форм та моделей демократії відповідно до соціально-економічних, соціально-культурних, суспільно-політичних змін, обумовлених зокрема тим, чиї інтереси представлені у владі; хто представляє інтереси суспільства; які принципи закладено у демократичну організацію суспільства і якими методами вони реалізуються.

*Поглиблено:*

- теоретико-методологічні підходи до визначення сутності демократії, через розкриття логіко-гносеологічного змісту ідентитарної та договірної парадигм досліджено обумовленість сутнісних ознак демократії певною системою владних відносин, суспільно-економічною моделлю розвитку суспільства;

- аргументацію необхідності наближення сучасних українських реалій до ідеалів, теоретичних здобутків і досвіду демократизації з метою попередження чи подолання її небезпек та ризиків – приходу до влади людей аморальних, цинічних; псевдодемократичного популізму; маніпуляцій громадською думкою; нестабільності політичного життя; конфронтацій між різними групами населення тощо;

- розуміння основних засад демократичного управління суспільством, зокрема розширення можливості реальної участі громадян у формуванні органів влади та прийнятті політичних рішень; механізму поділу влади та взаємодії гілок влади; забезпечення демократичних виборів; оптимальної взаємодії держави і громадянського суспільства в справах політичного менеджменту; формування та розвиток політичної культури особистості.

*Отримали подальший розвиток:*

- наукові узагальнення основних принципів демократії як способу управління суспільством (зокрема, пріоритет людини та політична рівність усіх громадян перед законом; верховенство права, закону та розподіл повноважень гілок влади; політична свобода та виборність органів управління; принцип більшості та взаємна відповідальність держави і громадянина), що сформувало авторське бачення демократії як феномену, який, з одного боку, є цінністю сучасного життя та, з іншого – відображає її сприйняття як реальності в сучасній Україні;

- теоретичні обґрунтування чинників та орієнтирів демократичних змін політичного життя в Україні, визначення ролі молоді у цьому процесі.

**Теоретичне та практичне значення** дослідження полягає у системному аналізі демократії як способу політичної організації і управління сучасним суспільством у світлі вітчизняних і зарубіжних наукових розробок, виявленні і обґрунтуванні як придатних до практичного впровадження основних принципів демократизації політичного життя, напрямів формування демократичної політичної культури особистості. Наукові положення роботи можуть стати методологічною основою для досліджень сучасних процесів державотворення та розвитку громадянського суспільства в Україні, використані для таких навчальних курсів як «Політологія», «Основи демократії», «Загальна теорія політики», «Державне управління та місцеве самоврядування», а також розширити сучасні уявлення про проблеми організації та розвитку

демократичного суспільства, його окремих сегментів тощо. Матеріали дисертаційної роботи становитимуть інтерес у експертному середовищі державних діячів, політиків, аналітиків, медійників, громадських активістів, у пошуках фахових, неупереджених відповідей на складні і нагальні виклики сучасного демократизаційного процесу в Україні.

**Апробація матеріалів дослідження** Основні ідеї, обґрунтовані в роботі, доповідались на наукових і науково-практичних конференціях, зокрема: Восьмі юридичні читання «Правові взаємини влади і громадянського суспільства» (Київ, 2012), V Міжнародний форум «Простір гуманітарної комунікації» (Київ, 2012), Всеукраїнський науково-методичний семінар «Інноваційні технології в дошкільній освіті України: дитина в комп'ютерно-ігровому середовищі» (Київ, 2013), V Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених «Соціально-економічний розвиток держав: досвід та перспективи» (Київ, 2013), Дев'яті юридичні читання «Політико-правова реформа в Україні: історія, сучасність, перспективи» (Київ, 2013), Міжнародна наукова конференція «Ціннісні орієнтації та світоглядні позиції людини у контексті сьогодення: восьмі шинкаруківські читання» (Київ, 2013), Conferinta internationala «Educatia din perspective vaiorilor» (Кишинів, 2013); Міжнародна науково-практична конференція «Політика і духовність в умовах глобальних викликів» (Київ, 2014). Положення дисертації апробувалися у процесі практичної роботи автора в органах місцевого самоуправління.

**Публікації.** Основні положення дисертації знайшли відображення у 8 наукових працях, серед яких 5 – у фахових виданнях з політичних наук України, 1 – у фаховому іноземному науковому виданні.

**Структура дисертаційного дослідження.** Дисертаційна робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел (250 найменувань). Загальний обсяг роботи – 205 сторінок, основний зміст дисертації – 180 сторінок.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ**

У **вступі** обґрунтовується актуальність теми дослідження, визначаються його об'єкт і предмет, формулюються мета та завдання дисертації; характеризуються теоретико-методологічні засади; описана наукова новизна, практичне значення результатів дослідження; окреслюється рівень апробації результатів, подаються дані про публікації автора, структуру й обсяг дисертації та кількість використаних в ній джерел.

**Перший розділ** – «Теоретико-методологічні проблеми дослідження феномену демократії у світлі сучасного політологічного дискурсу» –



складається з двох підрозділів і присвячений аналізу існуючих теоретичних поглядів на сутність феномену демократії.

У підрозділі 1.1 – «Візії демократії в історії політичної думки та у сучасних трактуваннях» – здійснюється огляд соціально-політичних учень, в яких визначаються місце, роль та значення демократії в суспільно-історичному процесі з часу запровадження цього поняття у науковий обіг й донині. Реалізовано огляд парадигм демократії – ідентитарної, яку складають колективістська, соціалістична концепції, та конкурентної, у межах якої проаналізовано соціал-демократичну, репрезентативну, елітарну, плюралістичну, партисипаторну, плебісцитарну, християнську, консоціативну, делегативну, ринкову, інформаційну, електронну концепції демократії, а також демократію «суспільства співучасті», інтегративну демократію, демократичну модель «прав людини», концепцію «легальної» демократії та політико-модернізаційної моделі.

Акцентується на протиріччі самої ідеї демократії як повновладді народу і неможливості її практичного втілення, що відображається та пояснює широкий спектр її концепцій та теорій. Визначено, що кожна з концепцій має свої особливості, проте всі вони виходять зі спільних теоретичних аргументів: вільне волевиявлення громадян; формування на цій основі представницьких органів влади; поділ державної влади на законодавчу, виконавчу і судову, закріплення за кожною чітко визначених функцій; політичний плюралізм та легальна діяльність політичних і громадських організацій; усвідомлення та реалізація принципів конституційності і законності з боку владних органів та громадян; рівноправність, практичне втілення демократичних прав і свобод.

Новим аспектом сучасних досліджень демократичної проблематики є аналіз процесів трансформації класичних моделей демократії, а також концептуального маркування нових уявлень про сутність і призначення влади народу в умовах глобалізаційних змін, розвитку інформаційних технологій. Уявлення про демократію, як і сама демократія постійно розвиваються. Ця динаміка обумовлюється характером загальних світових процесів, закономірностями певної політичної системи, ідеалами і цінностями певної країни, її національними та регіональними особливостями.

У підрозділі 1.2 – «Багатоаспектність демократичного співжиття: методологічні підходи до аналізу проблеми» – демократія досліджується як феноменальне по суті й генетично похідне від соціальних структур утворення, що здатне змінюватися разом з динамікою суспільного розвитку. Визначено, що політологічний аналіз демократії потребує звернення до методологічного арсеналу соціально-гуманітарних наук, використання традиційних методик і опанування новими способами та прийомами пізнання політичної реальності. Визначається методологічний плюралізм і обґрунтовується важливість

діалектичного, системного, структурно-функціонального, міждисциплінарного, нормативного, емпіричного, антропологічного, цивілізаційного, культурологічного, історичного, порівняльно-ретроспективного та аксіологічного підходів у розумінні суті демократії.

Пояснюється доцільність використання компаративістського, інституціонального, структурно-функціонального та біхевіористського методів дослідження демократії. Важливим критерієм в оцінці сутності демократії визначено співвіднесення системи «ідеальних» демократичних сутностей та конкретних історичних, політичних, правових умов, загальнонаціональних цінностей та традицій організації і самоорганізації життя суспільства, а також особливостей системи управління ним.

Сутність демократії окреслюють народовладдя (як структурно-функціональний й ціннісний конструкт політичного життя); уявлення людей про досконале влаштування спільноти та ідеальне здійснення державного управління; збалансований, оптимальний спосіб співіснування громадянського суспільства (сфери людської свободи) та держави (організованої системи владарювання). Підкреслюється, що поняття «демократія» вживається як для характеристики державно-політичного устрою, так і для означення політичного процесу та ширше – політичного життя суспільства з відповідними методами і процедурами, які забезпечують участь народу в управлінні державою та суспільними справами.

Політична демократія розкривається через визнання народу джерелом влади, її сувереном; право голосу під час виборів органів державної влади; представництво окремих верств і категорій населення у прийнятті державних рішень; переважне право більшості при прийнятті спільних рішень; ротацію посадових осіб.

Обґрунтовується безпосередній взаємозв'язок між розумінням демократії як соціокультурного, цивілізаційного феномену та її інституційно-організаційними й інструментально-управлінськими формами втілення.

**Другий розділ – «Демократія як спосіб організації політичного життя сучасного суспільства»** – проаналізовано природу та зміст демократії як способу організації політичного життя, визначено її базові принципи.

*У підрозділі 2.1 – «Сутність демократії у контексті організації політичного життя суспільства»* – досліджуються основні якості, що розкривають зміст демократії: народовладдя, верховенство народу як джерела влади; рівність прав, що відображає ступінь реалізації прав і свобод громадян; свобода та відповідальність особистості.

Демократію проаналізовано як певний політичний порядок та систему взаємних політичних обов'язків влади й народу; як спосіб та умову діалогу, відкритого і мирного обговорення проблем, взаємного врахування

суперечливих інтересів, переконань різних суб'єктів політичного життя. Окреслено переваги демократичного способу організації життя: можливість формування та захисту інтересів; забезпечення цивілізованого шляху досягнення компромісів чи послаблення гостроти існуючих політичних конфліктів; надання рівного права участі громадян в політичному житті через прямі форми народного волевиявлення (референдуми, вибори, звітування влади у ЗМК, відкритого обговорення дій влади тощо); гарантування політичних прав та свобод громадян, а також повага і забезпечення прав та інтересів меншості. Сутність демократії розкривається через її здатність розвивати можливості людини, активізувати суспільну енергію, протистояти насиллю та тоталітарним формам організації життя.

Важливим у дослідженні сутності демократії як способу організації політичного життя суспільства визначено співвіднесення системи «ідеальних» демократичних сутностей та конкретних історичних, політичних, правових умов, загальнонаціональних цінностей та традицій організації і самоорганізації життя суспільства, а також особливостей системи управління ним.

Досліджуються небезпеки та ризики демократії: прихід до влади людей аморальних, цинічних; псевдodemократичний популізм; маніпуляція громадською думкою; нестабільність політичного життя; конфронтація між різними групами населення; хаотичність, неузгодженість, непродуманість, непослідовність у процесах політичної організації та управління суспільством.

У підрозділі 2.2 – «Базові принципи демократичної організації політичного життя суспільства» – проаналізовано основні принципи демократичної організації політичного життя суспільства та умови, що сприяють їх реалізації. Принцип визнання народу вищим джерелом і сувереном влади ґрунтується на усвідомленні кожним громадянином власного значення (що я можу зробити) і учасницьку активність (що я роблю) в питаннях державного та суспільного характеру. Акцентовано на дослідженнях шляхів становлення основ народовладдя в країнах, що трансформуються. Зокрема актуальним визнано проблеми політико-правового та інституціонально-владного забезпечення цього принципу; налагодження ефективної комунікативної взаємодії держави і громадянського суспільства. Для останнього важливим є реалізація принципу верховенства права.

Реалізація принципу людиноцентризму, рівності та відповідальності усіх громадян перед законом потребує не простого декларування та фіксації у національному конституційному законодавстві, а глибокого вкорінення його у суспільну свідомість, відчуття відповідальності за себе і країну, усвідомлення колективної відповідальності за владно-управлінські рішення. Водночас держава має створити умови для реалізації та захисту прав і свобод громадянина. Гуманістичність демократії як способу організації політичного

життя суспільства полягає в реалізації принципу рівності всіх перед законом у процесі взаємодії держави та громадянського суспільства.

Аналізується взаємозв'язок між політичною свободою та виборністю органів влади, політичною свободою та відповідальністю як на рівні громадянина, так і на рівні органів державної влади, що забезпечує демократично-правові відносини між державою як політичним суб'єктом, який обрано народом, та громадянським суспільством, яке контролює їх діяльність. Акцентовано на важливості забезпечення у процесі розвитку сучасного народовладдя в перехідних суспільствах повноцінної участі громадян як у формуванні, так і в контролі діяльності органів влади. Це зрушення – від можливості участі до реальної участі – залежить від рівня демократичності політичної культури еліти та усього суспільства.

Визначається, що сучасна демократія засновується на гармонійній взаємодії людини, держави і громадянського суспільства, що створює умови для громадянина як повноправного суб'єкта політичного життя, для громадянського суспільства як рівноправного партнера держави через функціонування різних інституційних форм, для держави як ефективного менеджера суспільними справами.

**Третій розділ – «Управлінський потенціал демократії»** – присвячено дослідженню взаємодії та взаємообумовленості таких визначальних складових суспільного розвитку як демократія, право, політика й управління, сутність яких значною мірою формує соціальна природа організації публічної політичної влади.

*У підрозділі 3.1 – «Діалектична логіка зв'язку демократії та управління у політиці»* – аналізується проблема взаємообумовленості демократичних принципів співжиття та управління суспільством, що відображає ступінь демократичної якості держави, її цілі і взаємодію з громадянським суспільством.

Співвідношення демократії та управління розглядається через призму категорії форми та змісту. Форму окреслюють демократичні інститути суспільства, зміст – владно-управлінська діяльність. Визначається їх взаємообумовленість: влада є функціональною особливістю і реалізується через соціальне управління; інститути демократії є формою організації і здійснення влади та управління. Демократія за своєю природою є органічною, організуючою формою, а управління в демократичному суспільстві розглядається як особлива функція та один з головних факторів, що визначає рівень ефективності суспільного розвитку. Управлінський ресурс відображає інтелектуальний та організаційний потенціал держави. На характер взаємодії демократії та управління впливають правові, економічні умови життя суспільства, рівень матеріально-технічної і духовної культури суспільства.

Критеріями оцінки такої взаємодії є *зрілість, готовність суспільства до демократії та ефективність* управлінської діяльності.

Узагальнено, що призначення демократичного управління – забезпечити максимальну реалізацію прав і свобод усіх громадян, при цьому рамками-обмеженнями прав одного громадянина виступають лише права іншого громадянина.

Представницька демократія, як найбільш розповсюджений спосіб організації влади в суспільстві, будується на основі виборності органів влади та осіб, які діють від імені громадян, представляють їх інтереси і звітують перед ними. Вагомим, особливо для країн, що трансформуються у бік демократичних, є усвідомлення того, що представницькі органи створені народом, тому вони підзвітні народу та відповідальні перед ним. Важливим також є те, що громадяни повинні знати і використовувати прийоми контролю за діями влади, серед яких: моніторинг певних дій, лобіювання, консультації, діяльність громадських рад, громадських слухань, експертні оцінки та експертизи. Значимою є участь громадян в організації виконання прийнятих владою рішень, у формуванні громадської думки та зворотного зв'язку між владою і суспільством.

*Підрозділ 3.2 – «Передумови і ознаки демократичного управління суспільством»* – присвячений аналізу демократії як способу управління суспільством, який побудований на системі відповідних цінностей та сукупності інститутів, форм, процедур діяльності як державних, так і недержавних структур.

Демократичні цінності втілюються за допомогою механізму управління на засадах конституційності, виборності, верховенства права, плюралізму та поділу влади. У демократичному управлінні органічно поєднуються категорії демократії і права, політики і управління. Вони не поглинаються, а органічно взаємодоповнюються, зберігаючи при цьому автономний, самостійний статус.

У контексті аналізу ознак демократичного управління розглядаються поняття демократизм та ефективність. Перше відображає створення та вдосконалення демократичних інститутів, закріплення у свідомості відповідних цінностей, формування демократичних традицій. Ефективність є багатовимірним поняттям і включає доцільність, компетентність, професіоналізм управлінської діяльності, а з іншого боку – звітність та контроль з боку суспільства. Що вищою є якість та ефективність управління, то розвинутішими є прагнення демократії. З іншого боку, чим досконалішими є демократичні інститути, тим ефективніше державне управління може впливати на соціальні процеси. Демократизм та ефективність є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими поняттями, проте не гарантують одне одного.

До базових засад демократичного управління віднесено: цілепокладання (визначення зрозумілої для усього суспільства мети його розвитку); окреслення методів та засобів досягнення мети (наукове обґрунтування і чітке визначення функцій державного управління, що залежить від ефективності, культури, етики управління, цивілізованих форм реалізації його функцій); чітка юридична закріпленість функцій органів державного управління; доцільна організаційна структура держави; відкритість та прозорість органів влади; розвинута комунікація між державною владою та громадянським суспільством.

Результативність демократичної трансформації залежить від розвиненості державних і громадських інститутів, гласності, рівня політичної культури, ефективності управління і самоуправління, авторитету закону. Водночас за умов загострення політичних, економічних, соціальних відносин, поглиблення кризового стану суспільства роль державного управління посилюється.

**Четвертий розділ – «Демократія як спосіб політичної організації та управління сучасним суспільством: український контекст»** – присвячено дослідженню реалій, ризиків і напрямів розвитку демократії в сучасній Україні.

*У підрозділі 4.1 – «Особливості імплементації демократичних перетворень у політичне життя сучасної України»* – аналізуються умови, суперечливий характер та низка проблем, що супроводжують процеси демократизації в Україні.

Аналізується кризовий стан суспільства та причини, які спонукали до його виникнення: стихійність, необґрунтованість суспільної трансформації, ігнорування владою прогностичних оцінок науковців, відсутність достатнього політичного та правового забезпечення реформ, зневага інтересів суспільства, поляризація суспільства, тиск олігархічних структур на економіку і політичний вибір країни, значний рівень корупції, економічний, соціальний, етнічний, регіональний, ідеологічний розкол суспільства. Це призвело до вибуху революційного виступу народних мас і перманентних політичних суперечок.

Модернізація політичного життя передбачає створення демократичної, соціально-правової держави, становлення розвиненого громадянського суспільства, демократизацію державно-політичних інститутів та розвиток нового типу відносин з громадянським суспільством, досягнення балансу та конструктивної співпраці між гілками державної влади, наявність громадського контролю за діяльністю політичних інститутів, гуманізацію громадсько-політичної сфери життя, оновлення системи місцевого самоврядування. За цих умов одним із актуальних є питання формування і конституційно-правового забезпечення діяльності органів державної влади в Україні; посилення ефективності діяльності політичної та управлінської еліти, що залежить від морально-ідеологічних, організаційно-управлінських професійно-особистісних

якостей, загальної, у тому числі й політичної, культури, глибин інтелекту народу.

Перспективні напрями реформування політичної системи сучасної України досліджуються у взаємозв'язку із процесами демократизації суспільного життя. Адже з одного боку, перехід від автократичних, тоталітарних засобів і способів управління до демократичних сприяє розгортанню громадської та політичної активності громадян. З іншого боку, саме новітні зміни є сприятливим ґрунтом для подальшого розвитку суспільства.

У підрозділі 4.2 – «Чинники сучасних демократичних змін та роль молоді у їх реалізації» – акцентовано на двох основних групах чинників (зовнішніх та внутрішніх), які впливають на подальший розвиток демократії в Україні. Визначено і проаналізовано зовнішні чинники – геополітичні, глобалізаційні процеси, розвиток інформаційних і комунікативних технологій. До внутрішніх чинників віднесено горизонтальну та вертикальну взаємодію держави і громадянського суспільства. Розглядається діалектика об'єктивних та суб'єктивних чинників демократичних змін. Перші пов'язані з особливостями життя суспільства – економічними, соціальними, правовими, політичними, ідеологічними, культурними та іншими. Акцентовано на значенні суб'єктивних чинників демократизації суспільства, які пов'язані з бажаннями та волею пересічних громадян та посадових осіб. Залежно від того, хто складає політичну та управлінську еліту, а також у який спосіб приймається рішення (одноосібно чи спирається на думку вузького кола осіб або широкої частини суспільства), як воно реалізується – формується уявлення про характер держави, її демократичну чи недемократичну природу. Демократія – це повага управлінців до права і закону, легальність і правопорядок, реалізація та дотримання принципу поділу державної влади.

Відзначено вагомість латентного внутрішнього чиннику політичних зрушень і державницьких перетворень, відсутність якого дозволяє означувати демократію трансформаційного періоду популярними у наш час предикатами «хибна», «гібридна», «напів-» «псевдо-», тощо. Це демократична політична культура, яка пов'язана з реалізацією принципу людиноцентризму, пріоритету прав людини і громадянина у побудові суспільних відносин, цінностей свободи, відповідальності, рівності, плюралізму, консенсусу, порядку, стабільності, толерантності, безпеки та інших.

Окремо досліджується роль молоді у процесах демократизації суспільного життя в Україні. Проаналізовано нагальні проблеми молодіжної політики, зокрема формування прозорих демократичних процедур її організації та впровадження. Відзначається, що цілеспрямований процес формування

необхідних умов для розвою демократичної політичної культури відбувається серед інших й за допомогою освіти молоді, зокрема політичної.

У *висновках* наведено підсумки дисертаційного дослідження та окреслено подальші шляхи роботи над обраною темою.

Аналіз сутності та змісту феномену демократії дозволив прослідкувати еволюцію теоретичних уявлень про демократію, що склалися в політичній науці. Проаналізовано теоретичні основи колективістської (Ж.-Ж. Руссо), соціалістичної демократії (К. Маркс, Ф. Енгельс, В. Ленін), соціал-демократичної (Е. Бернштейн), репрезентативної (Р. Дарендорф), плюралістичної демократії (Г. Ласкі, А. Бенглі, Д. Трумен, Р. Даль та ін.), елітарної демократії (Й. Шумпетер, С. Келлер, О. Штаммер, Д. Рісмен), корпоративної демократії (Ф. Шміттер), плебісцитарної, християнської (К. Аденауер), консоціативної (А. Лейпхарт), делегативної (Г. О'Доннелл), ринкової (Е. Даунс), електронної демократії (М. Кастельс, М. Кітсінг, Й. Масуда, Дж. Фонтейн та ін.), партисипаторної демократії (С. Ліпсет, К. Пейтман, К. Макферсон, Д. Циммерман, Н. Боббіо, П. Бахрах, Б. Барбер та ін.), варіанти псевдодемократії (Л. Даймонд, В. Меркель, А. Круассан) та інші. Це надало можливість розглянути демократію як певний порядок відносин між державою, громадянським суспільством та окремим громадянином, що заснований на системі цінностей та ідеалів відповідного суспільного устрою та демократичного світогляду. Обґрунтовано важливість застосування теоретичних здобутків згаданих концепцій у вивченні демократизаційних трансформацій у перехідних суспільствах.

Досліджуючи феномен демократії, визначено та проаналізовано її окремі аспекти: чий інтереси представлені у владі; хто представляє інтереси суспільства; які принципи закладено у демократичну організацію суспільства і якими методами вони реалізуються. Це дозволило осмислити демократію як феномен, що відображає спосіб організації суспільства і функціонування політичної влади. Демократія є відкритою суспільною системою з демократичною політичною культурою, сформованою на демократичних цінностях; способом організації суспільного буття, який створює найсприятливіші умови для життєдіяльності та розвитку людини; способом організації політичної влади в умовах соціального розшарування та різноманіття інтересів.

Сутність феномену демократії обумовлена не лише розумінням прав і свобод окремої особистості, рівністю усіх перед законом, а й реальними відносинами між групами в суспільстві, відмінностями між людьми, що обумовлені економічним, соціальним, політичним їх статусом. Визначено, що демократія як спосіб організації суспільства розкриває політичну, економічну, соціальну, культурну зрілість суспільства, визначає його прогрес.



Дослідження демократії як способу організації політичного життя суспільства дозволило обґрунтувати реалізацію відповідних принципів, серед яких: визнання народу джерелом і сувереном влади, пріоритет людини та рівність громадян перед законом, верховенство закону та розподіл повноважень гілок влади, політичну свободу та виборність органів управління, взаємну відповідальність держави і громадянина демократії.

Проаналізовано проблему взаємозв'язку демократії та управління. Демократія виступає механізмом управління через сукупність відповідних інститутів, методів, засобів, процедур діяльності як державних, так і недержавних структур, об'єднань громадян. Доведено, що демократія як спосіб управління суспільством засновується на системі цінностей, які складають її зміст, та забезпечуються на основі конституційності, виборності, верховенства права, плюралізму і поділу влади. Визначено, що демократизм та ефективність як ознаки управлінського процесу мають бути органічно доповненими і взаємообумовленими.

Демократія як спосіб організації та управління суспільством змінюється у часі відповідно до закономірностей розвитку соціально-політичних відносин, а також у просторі, обмеженому державою, групами держав, глобальними мережами зв'язків.

Виступаючи найкращою відносно інших способів організації та управління суспільством, демократія водночас провокує окремі небезпеки або й кризові явища у ньому. Нині її можливості ще не вичерпані остаточно, що формує ґрунт для подальших наукових досліджень. Важливим завданням сьогодення є забезпечення відповідності демократичних форм новим суспільним і науково-технічним викликам прийдешнього століття. У науці це позначається пролонгацією та новими якостями дискусій між прихильниками елітарної (з посиленням ролі держави) та плебісцитарної (з максимальним залученням громадян до прийняття рішень) теорій демократій, а також формуванням нових теоретичних моделей демократичної організації – теледемократії, електронної демократії та інших. Окреслено невирішеність проблем співвідношення свободи та рівності у сучасному суспільстві, реалізації ідеї соціальної справедливості. Зроблено теоретичну спробу дослідити їх у взаємозв'язку з такими категоріями як демократія, право, мораль, управління та визначити їх органічну єдність не лише у теоретичній, а й практичній площині.

Розкрито взаємозалежний характер понять демократії, свободи, соціальної справедливості та ефективності управління. Реальне здійснення народовладдя, свободи, рівності, гласності, врахування громадської думки забезпечує соціальний баланс у суспільстві. Зв'язок між цими категоріями опосередковується об'єктивними умовами, економічним розвитком, системою і статусом права в певному суспільстві. Суб'єктивні чинники політичного життя

– рівень свідомості, політичної та правової культури, моральні якості, відповідальність, ініціативність, професійна кваліфікація суб'єктів політики значним ступенем обумовлюють ефективність управління. Реалізація принципів демократизму, соціально-правової держави є умовою розвинутого громадянського суспільства, утвердження народу як джерела і носія влади. Саме ж демократичне суспільство має усі підстави до динамічного розвитку й цивілізаційного поступу.

Обґрунтовано, що демократизація суспільного життя в Україні має складний та суперечливий характер. Хаотичність, непродуманість, невідповідність методів реалізації стратегії розвитку українського суспільства, а також низка зовнішніх та внутрішніх чинників призвело до кризового стану. Актуальними наразі є проблеми формування демократичної політичної культури суспільства, опанування навичками контролю за діями влади. Крім того, важливим є усвідомлення того, що суспільна система та апарат державної влади є взаємними каталізаторами. Демократична зрілість суспільства потребує ефективної праці управлінських структур. Суперечливість, ускладнення в усіх сферах перехідного суспільства висувають надзвичайно високі умови до управлінської діяльності.

Важливим кроком у напрямку розвитку демократії є робота з молоддю. Пріоритетними у цьому аспекті є політична освіта молодого покоління, громадсько-патріотичне виховання, а також перегляд базових засад молодіжної політики. Нова демократична модель молодіжної політики має включити до об'єктів організовані канали суспільно-політичного життя молоді та процеси її політичного становлення і розвитку. Перше передбачає створення державних органів, громадських організацій, напрацювання політико-правових норм, визначення принципів діяльності організаційних структур, повноважень і взаємовідносин політичних інститутів, формування демократичних процедур політичної діяльності, що у той чи інший спосіб пов'язані з молодіжним середовищем. Друге – активізацію участі молоді у розробці та прийнятті політичних рішень; формування політичної свідомості і політичної культури молодих громадян. Важливу роль тут відіграють процеси політичної соціалізації та громадянської освіти як засоби інтегрування молодих людей, становлення особистості як суб'єкта політичних відносин, для якого характерні громадянська відповідальність, активна політична позиція, навички суспільно-політичної діяльності тощо.

## **СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

1. Федоренко О. Партиципаторна демократія та її псевдо вияви в політичному дискурсі на межі століть [Текст] / О. Федоренко // Політологічний

вісник. Збірник наукових праць. — К. : «ІНТАС», 2012. — Вип.66. — С. 317 – 323.

2. Федоренко О. В. Демократія у політологічному дискурсі ХХ століття [Текст] / О. В. Федоренко // Нова парадигма. Філософія. Політологія. Соціологія : [журнал наук. праць] / голов. ред. В. П. Бех ; Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова, Творче об-ня «Нова парадигма». — К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. — Вип. 111. — С. 167 – 178.

3. Федоренко О. Демократія як форма і модель суспільної організації та управління [Текст] / О. Федоренко // Гілея (науковий вісник) [зб. наук. праць] / [гол.ред. В. М. Вашкевич]. — К. : ВІР УАН, 2013. — Вип. 69(2). — С. 721 – 729.

4. Федоренко О. Концепт демократії у політичній науці: еволюція змісту [Текст] / О. Федоренко // Гілея (науковий вісник) [зб. наук. праць] / [гол.ред. В. М. Вашкевич]. — К. : ВІР УАН, 2014. — Вип. 81. — С. 316 – 322.

5. Федоренко О. В. Демократія як форма організації суспільства : гуманістичний вимір [Текст] / О. В. Федоренко // Політика і духовність в умовах глобальних викликів / Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін / відп. ред. О. В. Бабкіна. — К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. — Спецвипуск. — С. 495 – 501.

6. Федоренко А. В. Сущность и основные принципы демократии [Текст] / А. В. Федоренко // Azarbaycan Respublikasi Ganclar va Idman Nazirliyi // Azarbaycan Ganc Alim // Aspirant va MagistrLAR Camiyyati. Proceedings of young scientists Труды молодых ученых. — Баки, 2013. — № 8. — С. 389 – 394.

7. Федоренко О. В. Демократизація управління як соціальний процес [Текст] / О. В. Федоренко // Мультиверсум : Філософський альманах : [збірник наукових праць] / Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди НАН України. — Київ, 2012. — Спецвипуск. — С. 53 – 63.

8. Федоренко О. Політична свобода в системі демократичного розвитку [Текст] / О. Федоренко // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»: Науково-теоретичний збірник. Педагогіка. Психологія. Філософія. Том 1. — Переяслав-Хмельницький, 2013. — Вип. 28. — С. 390 – 396.

## АНОТАЦІЇ

**Федоренко О. В. Демократія як спосіб політичної організації та управління сучасним суспільством.** — Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.01 — теорія та історія політичної науки. — Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. — Київ, 2014.

У роботі осмислено феномен демократії, систематизовано науково-теоретичні підходи, що розкривають сутність демократії як способу організації та управління політичним життям суспільства, а також проаналізовано реалії, умови, загрози, ризики, особливості імплементації відповідних принципів демократії у сучасній Україні.

Запропоновано авторське бачення демократії як поняття, що розкриває діалектичний зв'язок категорій організації й управління, зокрема досліджується взаємозв'язок між розумінням демократії як способу організації життя суспільства та демократії як способу управління суспільством. Визначено, що такий зв'язок відображається у співвідношенні форми та змісту демократії, які взаємодоповнюють один одного.

Досліджено можливість оновлення форм та моделей демократії відповідно до соціально-економічних, соціально-культурних, суспільно-політичних змін, обумовлених зокрема тим, чий інтереси представлені у владі; хто представляє інтереси суспільства; які принципи закладено у демократичну організацію суспільства і якими методами вони реалізуються.

Проаналізовано основні напрями та чинники реалізації демократичного управління в перехідному суспільстві. Окремо розкриваються проблеми та перспективи розвитку демократії в сучасній Україні, обґрунтовується роль молоді у процесах демократизації політичного життя українського суспільства.

**Ключові слова:** демократія, теорії демократії, політичне життя суспільства, організація політичного життя суспільства, демократичне управління суспільством, перехідне суспільство, громадянське суспільство, демократичні перетворення, псевдодемократія, демократична політична культура, молодь.

**Федоренко А. В. Демократия как способ политической организации и управления современным обществом. — Рукопись.**

Диссертация на соискание научной степени кандидата политических наук по специальности 23.00.01 — теория и история политической науки. — Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. — Киев, 2014.

В диссертации демократия осмысливается как способ политической организации и управления современным обществом. Автором систематизируются научно-теоретические подходы, в которых раскрываются сущность организующего и управленческого потенциалов демократии.

Предложено авторское видение демократии как понятия, которое раскрывает диалектическую связь категорий демократии и управления, что отображается в диалектической связи понятия демократии как способа организации жизни общества и демократии как способа управления обществом.

Подобную взаимосвязь определяет соотношение формы и содержания, которые взаимодополняют друг друга.

Исследуется возможность демократии обновляться в соответствии с политическими, социально-экономическими, социально-культурными изменениями и характером общественных отношений, что обуславливается тремя аспектами демократии: чьи интересы представлены во власти; кто представляет интересы общественных групп; какие принципы заложены в основу демократической организации общества и какими методами они реализуются. Демократия рассмотрена как открытая общественная система с демократической политической культурой, сформированной на демократических ценностях. Также демократия исследуется как способ организации общественного бытия, который создает благоприятные условия для жизнедеятельности и развития человека, а также как способ организации политической власти в условиях социальной дифференциации и разнообразия интересов.

Изучен комплекс методологических трактовок демократии, в частности исследуется логико-гносеологическое содержание идентитарной и договорной парадигм, что дало возможность вычленить обусловленность существенных черт демократии её принадлежностью к определенному типу системы отношений власти и общественно-экономической модели. Раскрыта дискуссионность в научной среде относительно феномена демократии, выделена необходимость адаптации к теории и опыту демократии украинских реалий с целью смягчения или предотвращения её негативных рисков.

Демократия определена как механизм управления посредством совокупности институтов, методов, средств, процедур деятельности как государственных, так и негосударственных структур, объединений граждан. Определяется, что демократия как способ управления обществом основывается на системе ценностей и реализуется на основе конституционности, выборности, верховенства права, плюрализма и разделения власти.

Раскрывается взаимозависимость между понятиями демократии, социальной справедливости и эффективности управления. Характер взаимосвязи этих категорий обусловлен как объективными, так и субъективными факторами – сознанием, политической и правовой культурой, моральными качествами и профессиональной квалификацией субъектов политики. Демократия как способ организации и управления обществом может изменяться во времени в соответствии с закономерностями развития социально-политических отношений, а также в пространстве, которое определяет государство, группы государств, глобальные изменения.

Отдельно исследуются проблемы и перспективы развития демократии в современной Украине, обосновывается роль молодёжи в процессах демократизации политической жизни украинского общества.

**Ключевые слова:** демократия, теории демократии, политическая жизнь общества, организация политической жизни, демократическое управление обществом, переходное общество, гражданское общество, демократические преобразования, псевдодемократия, демократическая политическая культура, молодёжь.

**Fedorenko A. Democracy as a Method of Modern Society Political Organization and Management.** — Manuscript.

A dissertation for the degree of a Candidate in Political Sciences in speciality 23.00.01 – Theory and History of Political Science. – National Pedagogical Dragomanov University. – Kyiv, 2014.

In the dissertation the phenomenon of democracy is comprehended. An author systematizes scientific approaches in which essence of democracy as a method of organization and management of a political life of society. Therefore the realities, conditions, threats, risks, peculiarities of appropriate democratic principles implementation in modern Ukraine are realized.

The authors comprehension of democracy as a concept which exposes dialectical connection of categories of organization and management is offered, intercommunication is in particular probed between understanding of democracy as to the method of organization of life of society and democracy as method of management society. It is determined that such connection is represented in correlation of manner and matter that complement mutually each other.

It is investigated the possibility of a democracy to update in accordance with social-economic, social-cultural and social-political changes based on the principle of whose interests are represented in authority; who represents the interests of society; what principles are put in the basis of democratic society organization and by what methods they are realized.

It is analyzed the main directions and principles of realization of democratic management in a transitional society. Separately it is investigated the problems and perspectives of a democracy development in modern Ukraine. The role of youth in the processes of democratization of political life in Ukrainian society is grounded.

**Keywords:** democracy, theory of democracy, political life of society, organization of society political life, democratic management of a society, transitional society, civil society, democratic transformations, false democracy, democratic political culture, youth.